

Metoderapport

Kronprinsesse Mette Marit på hemmelig surrogatioppdrag i India

Navn på journalistene som har gjort jobben:

Jøran Grønstad og Einar Tho

Tittel på arbeidet, saken:

”Mette-Marit på hemmelig surrogatioppdrag i India”

Redaksjon og redaksjonsadresse:

Mediehuset Haugesunds Avis
Karmsundgata 74, 5504 Haugesund

Kontaktpersons adresse og telefonnummer:

Jøran Grønstad
Steinhaugbakken 42
5545 Vormedal
41220440
joran.gronstad@h-avis.no

Einar Tho
Litlabjørgvegen 65
4260 Torvastad
48024043
einar.tho@h-avis.no

Publisering

3. desember avslørte Haugesunds Avis at kronprinsesse Mette-Marit i slutten av oktober hadde vært på hemmelig reise til New Delhi i India. Der hadde hun passet de nyfødte surrogattvillingene til et homofilt vennepar, hvorav den ene var ansatt ved Kongehuset, i tre døgn.

Saken ble publisert i Haugesunds Avis' papirutgave og nettutgave.

Sammen med selve saken om Mette-Marits reise, publiserte vi en sak om surrogatdebatten som pågår i Norge, og en forklaring på hvorfor vi ventet med å publisere.

Nyheten ble utover dagen sitert i samtlige riksmidier og i en rekke andre nordiske medier. I dagene som fulgte spredte saken seg ut i den store verden, via Reuters, og dukket opp i britiske, franske, spanske, tyske, indiske og australske medier – samt i USA der reisen ble omtalt i blant andre Huffington Post og Washington Post.

Også vi fulgte opp saken med reaksjoner og nasjonal debatt. Vi besøkte også et annet par som hadde vært gjennom en surrogatprosess, og presenterte deres historie 24. desember.

Når og hvordan kom arbeidet i gang?

24. oktober oppdaget Jøran Grønstad kronprinsesse Mette-Marit utenfor klinikken Manav Medicare Center i New Delhi i India. Umiddelbart skjønnte han hvorfor hun var der. Tidligere på dagen hadde Grønstad vært på samme klinikk med sin denguesyke samboer. Da fortalte en lege dem at et homofilt par fra Norge ikke hadde fått visum og dermed ikke kunne komme og ta seg av sine nyfødte surrogattvillinger. Legen la til at de hadde sendt en «nanny» isteden. Da Grønstad så Mette-Marit utenfor klinikken, forsto han at det var hun som var «nannyen». Grønstad tok kontakt med kronprinsessen og de snakket sammen.

Allerede før han møtte Mette-Marit hadde Grønstad mye informasjon om tvillingene og deres situasjon. I uken før kronprinsessens inntreden fikk Jørans samboer behandling ved den aktuelle klinikken. Der fikk de god kontakt med en lege som uoppfordret fortalte åpent om surrogativirksomheten og om tvillingene som snart skulle bli født for et homofilt par fra Norge. Han holdt dem oppdatert på tvillingene.

Hva var den sentrale problemstillingen i starten av saken?

Gjennom samtalen med kronprinsessen bekreftet hun hvorfor hun var der. Samtidig påpekte hun viktigheten av at dette forble en hemmelighet. En offentliggjøring av hennes involvering kunne forkludre prosessen med å hente ut barna. Dermed reiste det seg raskt en etisk problemstilling: Skulle vi kjøre det som utvilsomt var en sak som ville vekke stor oppsikt, eller skulle vi avvente til situasjonen med tvillingene var avklart?

Samtidig var det opplagt at det kunne være i offentlighetens interesse å vite at Norges kronprinsesse var i India for å bistå i en prosess norske myndigheter fraråder, og som ville vært ulovlig i Norge

Hva er det spesielle/genuine med denne saken?

«Kronprinsesse Mette-Marit drar inkognito til New Delhi for å passe et homofilt vennepars surrogattvillinger.» Det er en setning som ikke engang fantasifulle journalister ville klart å komme på. Og historien inneholder mange poenger.

På den ene siden er det en historie om den snille og gode prinsessen som er glad i barn og som stiller opp for sine venner og drar den lange veien til India for å passe nyfødte tvillinger –

fordi hun «ikke orket tanken på de små som lå der helt alene i verden».

På en annen side er det flere diskutabile aspekter ved hennes inngripen. Som prinsesse slapp hun foran i visumkøen. Dessuten er surrogati forbudt i Norge, og norske myndigheter fraråder bruk av surrogatmødre i utlandet. Dermed brukte kronprinsessen sin rolle som kongelig for å gjøre en privat vennetjeneste og hjelpe til med noe den norske stat fraråder. Den ene av fedrene var også ansatt hos kronprinsessen.

På toppen av det hele var reisen hemmelig. De ansatte ved klinikken trodde kronprinsessen var en barnepike. At Norges kommende dronning lot som hun var barnepike, var også med på å gjøre saken spesiell. Det var også et åpent spørsmål hvorvidt det faktisk var nødvendig at Mette-Marit dro til India, eller om dette tilførte surrogatprosessen ekstra risiko for å mislykkes.

Reisen kom i en periode der surrogatdebatten var i ferd med å blusse opp i Norge. Det ble kjent at regjeringen ville endre loven slik at det ikke lenger er straffbart å kjøpe surrogatbarn i Norge eller i utlandet og helseminister Jonas Gahr Støre (Ap) sendte ut et høringsnotat om endringer i straffebestemmelsene i bioteknologiloven. Timingen var med andre ord god.

Det ble også spesielt å sitte på en såpass spektakulær sak en god stund før vi publiserte.

Beskriv kort organiseringen av arbeidet: Metodebruk, kildebruk, problemer underveis. Redegjør spesielt for kildebruk og kildekritikk.

Jøran Grønstad ikke var i India som journalist. Han hadde permisjon fra jobben i Haugesunds Avis, og arbeidet som frivillig ved en skole i slummen i Sør-Delhi da denne saken kom rett i fanget på oss.

Uten å vite det, hadde vi drevet research på klinikken i uken før Mette-Marit gjorde sitt inntog. Da hun dukket opp, hadde vi egentlig hele historien på plass og klar til publisering 24. oktober.

Men det var ikke bare å ture på. Den spesielle situasjonen gjorde at vi måtte gjøre flere etiske vurderinger og valg. I starten var Grønstad usikker på om vi i det hele tatt skulle omtale reisen. Han følte han hadde gått langt i å love prinsessen at vi ikke skulle forkludre prosessen. Nå skal det sies at Jøran var rimelig overrumplet av plutselig å møte kronprinsessen. Faren for at omtale av reisen ville skape problemer for arbeidet med å hente ut barna, opplevdes som reell, og denne antakelsen ble styrket senere. Dessuten satt det et fedrepar hjemme i Norge, som ikke fikk reise inn i India for å være sammen med sine nyfødte barn, og for dem ville det være en stor belastning om saken havnet på avisforsider. I tillegg sa sikkerhetsvakten som fulgte med Mette-Marit at det var politiets klare anbefaling at vi ventet «et par dager». Dette ble begrunnet av praktiske og sikkerhetsmessige forhold.

Samtidig så Grønstad at dette var en sak som ville vekke stor oppsikt hjemme i Norge. Det var tross alt landets kommende dronning og omdiskuterte temaer det var snakk om.

Grønstad valgte å diskutere saken, og spesielt de etiske aspektene, grundig med kollega Einar Tho. De la en plan for det videre arbeidet og fordelte det slik at Tho tok kontakt med fedrene og slottet hjemme i Norge. I tillegg gjorde vi for sikkerhets skyld klar artikler om reisen og den øvrige debatten om surrogati. Grønstad fulgte saken i India.

Neste dag gikk Grønstad igjen til klinikken, for å forklare at eventuelle garantier hadde vært av den utagerende sorten og at dette var en så stor sak at vi ikke kunne la den ligge. Dessuten var vi selvsagt interessert i et bilde av kronprinsessen i India. Mette-Marit var da opptatt med barna, og Grønstad fikk bare gitt budskapet til hennes sikkerhetsvakt. På forespørsel om foto fikk vi til svar at kronprinsessen ikke stilte opp på bilder i private sammenhenger.

Det oppsto en merkelig situasjon på klinikken siden legen svært gjerne ville at Grønstad og forloveden skulle møte «det andre norske paret». Han ba dem derfor komme tilbake samme kveld for å hilse på dem. Grønstad kunne ikke røpe for legen hvem «nannyen» var, og kronprinsessen kunne heller ikke fortelle hvem hun var eller forklare hvorfor hun ikke ville møte dem. Uansett tok Mette-Marit med seg tvillingene ut av klinikken den kvelden, muligens for å unngå møtet. Da Jøran og forloveden kom til klinikken til avtalt tid, var det en slukøret lege som møtte dem med «they left».

Hjemme i Norge ble fedrene, ved den av dem som var ansatt ved Kongehuset, kontaktet. De ville ikke snakke om saken i det hele tatt, men henviste til Slottets kommunikasjonssjef Marianne Hagen. Den første samtalen dit ble noe spesiell, siden Hagen innledningsvis ikke ville si hvorvidt hun skjønnte hva Tho snakket om. Da Hagen forsto at vi satt på mye informasjon, fikk vi en ok dialog. Fra Kongehuset ble det igjen påpekt de mulige konsekvensene dersom reisen ble kjent. Vi ble innstendig bedt om å vente.

Vår vurdering var at vi ikke nødvendigvis ville legge vekt på kronprinsessens eventuelle problemer hvis dette kom ut mens hun var i India, men at hensynet til barna var viktig. Vi oppfattet også at det var gitt et spontant løfte om uansett ikke å skrive om saken før Mette-Marit var på vei hjem. Det løftet ville vi holde, av moralske grunner.

Dette var heller ikke en typisk Haugesunds Avis-sak; den hadde ingen lokale koblinger. Likevel kom vi til at vi skulle bruke tid og ressurser på den – kronprinsessen er også vår lokale prinsesse, og ingen hadde bedre forutsetninger enn oss for å fortelle historien.

Tho la problemstillingene fram for et par redaktører i Haugesunds Avis. De støttet vurderingene vi hadde gjort og ga klarsignal til videre jobbing.

26. oktober vurderte vi å publisere saken påfølgende dag – samme dag som kronprinsessen reiste hjem til Norge. Men etter å ha gått gjennom grundige vurderinger, konkluderte vi med at hensynet til barna veide så tungt at det riktige ville være å vente. Vi ønsket ikke en situasjon der vår avsløring førte til at tvillingene i verste fall forsvant i India. Vi anså at det var en reell fare for at dette kunne bli en prestisjesak mellom norske og indiske myndigheter, og at dette kunne gjøre det vanskelig å avklare spedbarnas situasjon. Så lenge saken ikke dukket opp andre steder, bestemte vi oss for å ha som plan å sitte på historien vår helt til barna var ute av India. Den prosessen kunne ta noen måneder – altså ville i så fall ikke saken komme på trykk før en gang på nyåret. Samtidig lagde vi klar ferdige artikler som kunne publiseres dersom noen andre fikk snusen i saken.

Av hensyn til situasjonen og med tanke på at tvillingene skulle få ro og kunne være på klinikken, gjorde vi det klart ovenfor det kongelige reisefølget at vi ikke kom til å gjøre noen forsøk på å ta bilde av kronprinsessen der mot hennes vilje.

27. oktober møtte Grønstad igjen kronprinsessen. Da var en slektning av fedrene kommet til India for å overta barnepasset, og kronprinsessen og sikkerhetsvakten var i ferd med å dra fra klinikken for å starte hjemreisen til Norge.

Så begynte ventetiden. Denne ble blant annet brukt til å samle mer informasjon om surrogati, og til å sjekke opplysningene vi hadde. Vi tok også kontakt med Surrogatforeningen for å forsøke å finne lokale personer som hadde vært eller var i en surrogatiprosess. Snart fikk vi vite at fedrenes problemer med innreisevisum var løst. Vi oppdaterte de publiseringsklare sakene våre, men ventet videre.

I begynnelsen var vi litt nervøse for at saken skulle sprekke. Etter hvert forsto vi at Mette-Marit hadde klart å gjøre denne reisen uten at noen andre medier hadde fanget det opp. Vi vurderte det slik at svært få visste om saken, og samtlige hadde inntil videre interesse av at den ikke nådde offentligheten. Gjennom dialogen med Kongehusets kommunikasjonssjef var vi også trygge på at vi ville få vite det dersom andre medier begynte å undersøke i denne saken.

Med ujevne mellomrom tok vi kontakt med Kongehuset for å høre hvordan situasjonen var med fedrene og tvillingene. Dessuten hadde vi en forhåpning om at vår beslutning om å vente med saken ville føre til at vi «fikk litt tilbake» av de involverte. Vi gjorde forespørsler om å møte Mette-Marit i Norge eller fedrene i India eller Norge for intervjuer. Det fikk vi ikke. Vi sendte derfor en e-post med våre spørsmål til Kongehuset.

På tampen av november ble vi gjort oppmerksomme på at fedrene var på vei hjem med tvillingene. Dermed var plutselig publiseringsdatoen nær, tidligere enn vi hadde forventet. Via slottets kommunikasjonssjef fikk vi svar/uttalelser fra Mette-Marit og fedrene. Dermed var vi klare for å trykke. Saken ble hovedoppslag i papirutgaven vår mandag 3. desember og ble publisert på nettet samme natt.

Sammen med historien om Mette-Marits reise, trykket vi en sak om den pågående surrogatidebatten. Vi regnet med det ville bli stilt spørsmål ved at vi hadde hatt informasjon om reisen såpass lenge uten å fortelle om den. Vi valgte derfor å trykke en forklaring på at vi ikke publiserte saken umiddelbart:

Haugesunds Avis har kjent til denne saken en stund. Opplysningene ble ikke publisert umiddelbart av hensyn til barnas situasjon og prosessen med å hente dem ut av India. Haugesunds Avis fikk indikasjoner på at umiddelbar omtale av kronprinsessens involvering kunne gjøre saken til en politisk prestisjesak hvor konsekvensene for babyene var usikre. Barna er ikke offentlige personer og hensynet til disse veide tyngst da Haugesunds Avis vurderte når saken skulle publiseres. Av hensyn til kronprinsessens sikkerhetssituasjon anmodet politiet som reiste sammen med henne at oppdraget i India ikke ble omtalt før det var avsluttet. Det har også vært en dialog om dette med sikkerhetsvakten, kronprinsessen og kongehusets kommunikasjonssjef Marianne Hagen.

– Kronprinsessen setter stor pris på at Haugesunds Avis har valgt å sette hensynet til barna først, sier Hagen.

3. desember ble saken fulgt opp på nettavisen vår. Her la vi vekt på politiske reaksjoner. Vi fikk også mer stoff fra India, blant annet en reaksjon fra den nevnte legen. Til neste dags papiravis lagde Grønstad også en mer personlig skildring av hendelsene. Vi presenterte også en del av reaksjonene i sosiale medier.

En del av oppfølgingssakene valgte vi bevisst å overlate til riksmedier. Vi hadde ingen

ambisjon om å bli en fast kongehusredaksjon.

Et stykke ut i desember fikk vi kontakt med en kvinne som sammen med mannen hadde fått et barn gjennom surrogati. Kvinnen hadde lokal tilknytning, men bodde nå i England. Vi fløy av gårde – og presenterte parets historie julaften. Målet med dette var å få fram hvilke refleksjoner man kan gjøre seg i en slik prosess.

Vi brukte mye tid på å vurdere graden av identifisering av kilder og aktører i denne saken. Dette gjaldt i hovedsak fedrene og babyene. Utgangspunktet vårt var anonymisering; disse er ikke offentlige personer i denne sammenhengen, og det de gjør er i utgangspunktet privat. Saken er imidlertid ikke privat når kronprinsessen involveres. Vi fant det relevant i forhold til surrogatidebatten å skrive at det var et homofilt par det var snakk om. Vi fant det også relevant for saken å skrive at fedrene er nære venner av Mette-Marit, og at den ene er ansatt i en ledende stilling ved Kongehuset. Dette er interessant både for å få fram relasjonen til Mette-Marit og fordi fedrene gjør noe staten fraråder og som er ulovlig i Norge. Kongehusets kommunikasjonssjef opplyste også offisielt at det var snakk om den daglige lederen for Kronprinsparets fond, og hun viderefremmet informasjon på fedrenes vegner, noe som gjorde at vi fant det greit å bringe dette videre.

Med disse elementene på plass, vil mange kunne finne ut hvem dette dreier seg om, og man kunne argumentere for å bruke navn på fedrene. Vi kom likevel at dette skulle holdes tilbake. Et hovedargument er søkbarhet i digitale kilder når barna blir større. Det var ikke aktuelt å oppgi barnas navn.

Vår tidsbruk i arbeidet med denne saken var i all hovedsak konsentrert til dagene Mette-Marit var i India, og de siste dagene før publisering. Grønstad tok et avbrekk i permisjonen og fulgte utviklingen de tre-fire dagene kronprinsessen var i Delhi. Samtidig arbeidet Tho med saken i Norge. I tiden fram mot publisering hadde Tho til ulike tider kontakt med Kongehuset og vi oppdaterte artiklene fortløpende etter hvert som det dukket opp nye opplysninger eller endringer i situasjonen.

Konsekvenser denne saken fikk

Ved hjelp at en uvanlig god case har vi satt søkelys på, og skapt stor oppmerksomhet rundt surrogati og bruk av surrogatmødre generelt og i India spesielt. Kommentatorer i de aller fleste større aviser har tatt opp temaet med utgangspunkt i vår sak. Dermed har mange lest og lært om surrogati og saken har ført til en økt bevissthet rundt emnet. Den viktige surrogatidebatten har nok fått et større publikum på grunn av denne saken.

Mette-Marit måtte dagen etter vår avsløring svare pressen om turen. Og parallelt med surrogatidebatten har det pågått en debatt om hennes involvering, og vår opplevelse er at svært mange har gjort seg tanker om det var rett eller galt av kronprinsessen å dra.

Kildekritikk

Vi hadde den store fordel av å være på stedet og kunne bruke våre observasjoner inn i saken. Dermed hadde vi god kontroll på fakta og forhold da vi for alvor gikk i gang.

En lege ved Manav Medicare Center ble vår første kilde. Da han fikk høre at Grønstad og forloveden var fra Norge, fortalte han om tvillingene som skulle bli født på klinikken for et

homofilt par fra Norge. Kilden hadde et noe løst forhold til taushetsplikt, og ga oss uoppfordret svært mye informasjon. På dette tidspunktet ante vi ikke at Mette-Marit skulle dukke opp. Legen visste heller ikke at han snakket med en journalist. Det meste av informasjonen fra legen ble brukt som bakgrunnskunnskap. Vi hadde også tilgang på en del informasjon som vi valgte ikke å bringe videre til offentligheten. Enkelte opplysninger fra legen viste seg å være feil da vi sjekket med andre kilder. Dette skyldtes trolig at han var gitt feil opplysninger, og vi oppfatter legen som en troverdig kilde.

Kronprinsesse Mette-Marit bekreftet hvorfor hun var i India og kom med opplysninger om omstendighetene da Grønstad tilfeldig møtte henne utenfor klinikken. De snakket sammen en liten stund før hun ble gjort oppmerksom på at Grønstad er journalist. Vi har bevisst ikke brukt sitater fra dette. Vi fikk etter hvert også offisielle uttalelser fra Mette-Marit. Disse ble gitt via kommunikasjonssjef Marianne Hagen. Denne indirekte sitatformen er en journalistisk utfordring, men noe vi ikke kom utenom. Også fra Grønstads møter med kronprinsessen er det informasjon vi har valgt ikke å publisere, fordi vi vurderte at den ikke var av offentlighetens interesse.

Kommunikasjonssjefen for Kongehuset har vi hatt hyppig kontakt med fram mot publisering. Vi finner det opplagt at Marianne Hagen hadde en bevisst strategi for hvordan hun ville styre informasjonen, og hvilken «spin» hun ønsket på saken. Dette har vi forsøkt å være bevisste på og problematisere i våre diskusjoner internt. Samtidig har vi vært avhengig av Hagen for å ha en kanal inn til kronprinsessen. Vi opplever at dialogen med Hagen har vært god, og at vi har hatt grei forståelse for hverandres roller. Informasjonen vi fikk herfra stemte godt med hva vi ellers visste.

Den ene av fedrene ble kontaktet tidlig. De ville ikke snakke med oss, men henviste til Marianne Hagen. Via henne fikk vi til slutt sitater fra fedrene.

Vi gjorde forsøk på å komme i kontakt med surrogatmødre. Det viste seg å være vanskelig da klinikken ikke ville at vi skulle prate med kvinnene de benyttet. Vi gjorde også forsøk gjennom andre kanaler. Blant annet opprettet vi kontakt med forskere på emnet i håp om at de kunne sette oss i kontakt med surrogatmødre og for å få mer bakgrunnskunnskap vi kunne benytte i en større pakke om temaet. Arbeidet ble avsluttet da Grønstad på grunn av sykdom i familien måtte avbryte oppholdet i India og reise hjem til Norge.

Spesielle erfaringer

Dette var en sak som oppsto på grunn av en pussig tilfeldighet. Det skal nesten ikke være mulig å gå på kronprinsesse Mette-Marit i en bakgate i en by med 17 millioner innbyggere, men det skjedde altså.

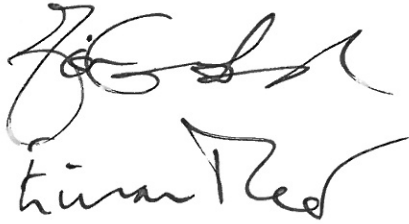
Dessuten var det spesielt for Grønstad å møte kronprinsessen, og så innstille seg på å holde tett om historien i 2-3 måneder. Som journalist, men også som privatperson.

Det har vært spennende å følge med på hvordan saken satte dagsorden i Norge og spredte seg utover landegrensene. Vi gjorde oss på forhånd noen tanker om hvordan saken ville tas videre, og det holdt i stor grad stikk.

Det var også spesielt å jobbe med en sak hvor det var så vanskelig å ta kontakt med kilder uten å røpe innholdet. Man kan vanskelig stille hypotetiske spørsmål som «Hvis

kronprinsessen dro til India for å hjelpe til med surrogati...?» Derfor begrenset kildetilfanget seg sterkt. Mye av dette arbeidet ble også holdt hemmelig for den øvrige delen av redaksjonen.

Vi har nesten utelukkende fått positive tilbakemeldinger på vurderingene vi gjorde i saken, spesielt når det gjelder ventingen av hensyn til barna.

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'Haugesund' or similar, written in a cursive style.

Haugesund 07.01.13